

Dupljanska rokovnjaška pot

(Turistični vodnik za ljubitelje naravne in kulturne dediščine)

Pozno popoldne, premalo časa za daljši izlet in ravno dovolj za obisk DUPLJANSKE ROKOVNJAŠKE POTI. Naša izhodiščna točka je turistična kmetija Trnovc, tu lahko pustimo kolo ali avtomobil.

DOSTOP : Peljemo se iz Kranja po stari cesti, ki vodi v Tržič, mimo Nakla in Žej v Duplje. Tu smo pozorni na opozorilno tablo TURISTIČNA KMETIJA TRNOVC. Zavijemo na levo. Asfaltirana cesta nas pripelje do idilične pokrajine ob Tržiški Bistrici. Zelen travnik, urejena teniška igrišča, prava gorenjska domačija z rožami na oknih, velik hlev, domač pes - bernardinec Lumpi, mlin, ki je sicer le še za okras, nekoč pa je mlel dragoceno žito, otroško igrišče, košati kostanji s klopami in leseno brunarico, tik ob reki pa še okolju prijazen kamp z večinoma stalnimi gosti. Kraj, ki je res primeren za počitek, športne dejavnosti ali pa čudovite sprehode.

Tu začnemo našo malo neobičajno in za slovenski prostor izjemno zanimivo ROKOVNJAŠKO POT proti znameniti krivi jelki.

ROKOVNJAŠKO POT ? Čudno se sliši, kajne ?

Zapustiti moramo naše stoletje in se preseliti daleč nazaj, v čas francoske oblasti pri nas in tja do leta 1853....

ROKOVNJAČI so bili vojaški begunci ali mogoče celo dezertjerji, ki jim ni dišala dolga vojaška služba (7 ali celo 14 let). Pobegnili so v gozdove, kjer so živeli v trdno urejeni skupnosti. Središče rokovnjaškega gibanja je bilo v težko dostopnih gorah nad izvirova Savinje in Kamniške Bistrice, torej na meji med tedanjo Kranjsko, Štajersko in Koroško.

ROKOVNJAŠTVO je bilo pravzaprav oblika razbojništva. Rokovnjači niso imeli stalnih dohodkov. Niso kmetovali, niti niso delali kako drugače, zato so bili odvisni od lastne iznajdljivosti. Nekaj hrane in denarja so dobili od sorodnikov in znancev, večinoma pa so kradli po vaseh. Ljudje so se rokovnjačev bali, včasih pa so se z njimi tudi spopadli.

Močno središče rokovnjaškega gibanja je bilo tudi v Udinborštu. To je obsežen gozd, ki se razprostira med Kranjem in vznožjem Storžiča. Leži na malce dvignjeni stari ledeniški terasi, svet je izredno razgiban, tu je veliko vodnih izvirov, jam in duplin v konglomeratu. Taka pokrajina dopušča begunski način življenja. Zbirališče rokovnjačev je bilo POD KRIVO JELKO. Skupnost so sestavljali vojaški dezertjerji, v svojih vrstah pa so imeli tudi ženske, otroke in starejše. Mnogo privržencev so imeli v bližnjih mestih, trgih in vaseh.

Rokovnjaško gibanje v zgodovini zasledimo v treh večjih valovih. Pojavi se v 18. stoletju. Prvi val je trajal do konca francoske okupacije (1813), drugi med leti 1825 in 1843 (v tem času so bili v Udinborštu znani rokovnjači Veliki Gropa, Dimež in Črni Jurij), tretje obdobje pa je bilo med leti 1848 in 1853, ko je rokovnjače dokončno uničila avstrijska vojska. Takrat so v državi uvedli dobro organizirano orožništvo (danes policija), ki je uvedlo red in mir.

Mogoče ne boste verjeli, ampak simbol dupljanskih rokovnjačev je bila " v brinovem dimu posušena otroška roka ". Grozljivo, kajne ? Ljudje so zato menili, da imajo rokovnjači nadnaravno moč in so se jih bali.

Rokovnjači so se sporazumevali s posebnim jezikom - rokovnjaščino. Kot primer navajamo pesmico, ki vabi rokovnjače na veselico :

Halo, na finfranje !
Šranci, golcovno prtragajte !

Makarone bomo pahal,
z judovno zamahnene.
Prevod : Halo, na veselico !
Otroci, drv prinesite !
Žgance bomo kuhali,
s slanino zabeljene.

Priljubljeni dupljanski župnik gospod Peter Bohinjec je o dupljanskih rokovnjačih napisal knjigo "Pod krivo jelko." Knjiga je izšla leta 1923 pri ljubljanskem knjigarstvu Antonu Turku, leta 1998 so jo ponatisnili in je izredno pomembna za opis starodavnega življenja v Dupljah. FINFRANJE se je velikokrat dogajalo sredi Udinboršta - pod krivo jelko. Zato le urno stopimo in si oglejmo številne lepe kraje na poti do tja.

Nad TURISTIČNO KMETIJO TRNOVC stoji lesena informativna tabla z vrisano potjo. Pot je označena prikupnimi markacijami - rdečimi trimčki.

Skozi gozd nas prijetna steza pripelje do čudovitega zelenega travnika. To je "Sredenca", včasih rodovitno obdelano polje, danes zaradi težjega dostopa le sočen travnik. Tod je pred leti potekal znani Dupljanski smučarski maraton. Sredenca je ena od ledeniških teras Tržiške Bistrice. Najnižja in najmlajša je tik ob reki, ta pa je po starosti druga.

Kmalu se po strmem pobočju dvignemo na tretjo teraso, spet čudovit osamljen travnik. Domačini se še spominjajo rodovitnih polj, valujoče pšenice in nasadov krompirja. Po drugi svetovni vojni so kmetje opustili skrbno obdelovanje zemlje.

Čez travnik pridemo na rob hudourniške soteske potoka Drage. Od tod tudi ime bližnjega zaselka Zadraga. Težko si predstavljamo, da so to dolinico kmetje nekoč kosili, saj je danes močno zaraščena in takega dela se nihče več ne bi postopil ...

Tablice s trimčkom nas usmerjajo po dolini. Tu je bilo še pred leti vaško smetišče. Skoraj v celoti je že sanirano, še vedno pa se širijo neprijetne vonjave.

Pridemo do glavne ceste.

POZOR !! PRIBLIŽNO 300 M POTI VODI PO ROBU CESTE Duplje - Tržič, KI JE ZELO PROMETNA IN NEVARNA !!

Na levi strani vidimo ogromno in žal zapuščeno kmetijo "Pr' Jan". Spominja na pravi kmečki dvorec in če bi ga obnovili, bi bil lahko biser kmečke arhitekture.

Na desni strani ceste, tik za avtobusno postajo v Zadragi, vidimo prvo znamenitost:

DUPULNIK - KRAŠKA JAMA (Trnovc - Dupulnik : 45 do 60 minut lahkotne hoje)

To je izvirna kraška jama, ki je nastala na stiku karbonatnega konglomerata Udin boršta in nepropustne oligocenske sivice. Jama je dolga 306 m . Jamski rov je širok do dva metra in visok okoli en meter. V jami sta dve manjši dvoranici, dolgi približno pet in visoki tri metre. Dve tretjini rovvov je zalitih z vodo, le zadnja tretjina je suha. Jama je lepo zasigana, krasijo jo številni beli kapniki, ki so zaradi težkega dostopa v celoti nepoškodovani.

Leta 1985 je bila jama zavarovana kot naravni spomenik.

Pot nadaljujemo levo od vhoda v jamo po ozki gozdni poti. Po kratkem vzponu pridemo na vrh Udinboršta (to je najstarejša ledeniška terasa v tem območju) in nadaljujemo po razglednem robu, ki je hkrati tudi meja med naklansko in tržiško občino.

"Postoj, počij, poglej,
kar oko zazna ti zdej,
po Trim poti pojdi še naprej

in spoznal boč,
da si krepkejši kakor prej!”

Tako piše na tabli ob klopi. Na najvišji točki naše poti smo. Razgled sega daleč na Karavanke, Stol, Dobrčo, proti Kriški gori, Tolstemu vrhu, v daljavi se dvigajo Julijci, pod nami pa so gozdnate Dobrave (razgibana pokrajina je dobila ime po hrastu DOBU, ki je bil pred stoletji avtohtono rastje v Ljubljanski kotlini, danes prevladuje mešan gozd)

Pod razgledno točko se širijo položna travnata pobočja proti Žiganji vasi. Kmalu dosežemo najbolj severno točko naše poti - razpotje med smermi proti Golniku ali Žiganji vasi, nas pa naš prijatelj Trimček popelje po romantični poti še globje v gozd. Tu si sledijo sončne gozdne jase s slastnimi jagodami, bori, nasadi borov, ki nas spominjajo na morje, mlade smreke in grmičevje, mahovje, borovničevje in nenavadne rože.

Pridemo do naslednjega počivališča. Od tu je izjemen in nenavaden pogled proti Storžiču. Čas je za malico.

Pot se počasi bliža prostoru POD KRIVO JELKO.

Tu je pomembno križišče poti. Vsem popotnikom svetujemo, da se držijo markacij, saj se v Udinborštu izgubijo celo domačini.

Tu je bilo slavno zbirališče rokovnjačov. KRIVE JELKE žal ni več. Med ljudmi pa se je ohranilo to ime za območje večje gozdne jase. Na robu je pod skalo izvir pitne vode. Verjetno so tu stale preproste lesene kočice. Rokovnjači so imeli na tem mestu pomembne sestanke, tu so kovali načrte za svoje roparske pohode in v času francoske okupacije za manjše oborožene napade na francoske vojake. Tu so bile rokovnješke poroke in seveda večkrat na leto veselo FINFRANJE.

“Halo, na finfranje !
Šranci, golcovno prtragajte!
Makarone bomo pahal,
z judovno zamahnene.”
In, kako je izgledalo finfranje ?

Na sredini jase so zakurili velik ogenj (po pričevanjih domačinov iz bližnjih vasi), nadenj obesili kotel in skuhali rokovnjaški golaž (verjetno iz divjačine). Godci so igrali vesele viže in ljudje so plesali, peli, pili, se zabavali. Veselo vriskanje se je slišalo do vasi. Prenekatero mlado dekle se je vnelo za sicer na videz malo divje mladeniče, ki pa so hkrati zaradi svojega poguma in telesne moči vzbujali občudovanje.

Dupljanci so 10. maja 1998 prvič obudili običaj finfranja. Zbralo se je najmanj 500 ljudi od blizu in daleč, ki so prehodili opisano pot in se poveselili po starih šegah. Prireditelj bo poslej tradicionalna vsako pomlad.

Na robu rokovnjaške jase so Dupljanci postavili tablo, na kateri je napisana pesmica :

Zapojmo pozdravljico,
Zahvalimo Boga,
k'nam sladkega da vinca,
Oj, firundrajskarja,
Holudri, holadro...
Oj, firundrajskarja...

Ženske odgovarjajo možem :

“Če v kočarske privolhamo,
lufte prefalukamo,
kumše jim zafinframo,
blinke jim pokumamo “

Le kdo bi razumel to rokovnjaško govoricu !! Potrebujemo prevajalca !

Na srečanju POD KRIVO JELKO so domačini posadili mlado jelko. Pomagala bo obujati stare običaje.

Po prijetni gozdni poti se vračamo proti Dupljam. Spet pridemo na rob terase Udinboršta in pod nami so ZGORNJE DUPLJE . Posedimo na razgledni klopi.

Na mnogih mestih se lahko spustimo v vas in si ogledamo naslednje ZNAMENITOSTI:

ARHOVO GRADIŠČE

so ostanki rimskodobne utrdbe nad Arhovo kmetijo v Zgornjih Dupljah. Gradišče je bilo na izpostavljenem skalnem pomolu, od koder je bil dober razgled na cesto ter bližnjo in daljno okolico. Glavna naloga utrdbe je bilo varovanje ceste in nadzor prometa, ki je potekal proti Ljubelju.

Arheologi so izkopali dva polkrožna obrambna jarka, med katerima je bil visok zemeljski okop. Domačini želijo Arhovo gradišče predstaviti kot kulturni spomenik in muzej na prostem.

DACARJEVO BREZNO

Ta vodna kraška jama leži v dolinici nad Zgornjimi Dupljami .Po cesti gremo mimo cerkve, z asfalta krenemo, ko se prične cesta vzpenjati. Vhod v jamo je zelo zarasel. Vhod je pravzaprav nekaj metrsko brezno, kamor se spustimo z vrvjo ali lestvijo. Jama je ustvaril podzemni potok, ki ponekod še vedno teče.

Jama nima razkošnega okrasja, je pa šolski primer, kako lahko voda s v karbonatnem konglomeratu izdolbe rov.

CERKEV V ZGORNJIH DUPLJAH

Je podružnična cerkev svetega Mihaela.

Skoraj vso zgodovino je imela status podružnične cerkve, nekajkrat pa je postala samostojna - leta 1785 in 1832. Posvečena je svetemu Mihaelu, stoji pa tik ob vznožju Udin boršta pod Gradiščem. Gradili naj bi jo trikrat. Najprej je na tem mestu stala majhna kapelica, kasneje so zgradili ladjo in dodali tudi zvonik.

Cerkev, ki je dolga 14,6m in široka 5,5m , krasijo trije oltarji. Posebno lep je glavni iz leta 1676.Narejen je v klasičnem baročnem stilu ter zaščiten kot kulturnozgodovinski spomenik. Posvečen je nadangelu sv.Mihaelu. Njegov kip stoji sredi oltarnega podstavka, posebno lepi pa so stebriči, oviti z vinsko trto.

Na levi strani ladje stoji oltar s.Marjete, na desni pa oltar sv.Urbana.

Posebnost zgornjedupljske cerkve so postaje križevega pota, ki so slikane na steklo. Slike merijo 27 X 30 cm, avtor pa žal ni znan. Zanimivo je, da imajo vse postaje latinske napise, le dvanajsta ima napis v slovenščini (Jezus umerje).

Cerkev so v sodobnem času večkrat obnavljali. Zadnjič so leta 1995 obnovili vse tri oltare in takrat jih je blagoslovil ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar.

Pot v Spodnje Duplje nadaljujemo skozi vas ali pa po razgledni poti po robu Udinboršta. Od tu naprej pot še ni dokončno urejena. Če hodimo po robu terase, se ne moremo izgubiti, zato popotnikom priporočamo, da se ne oddaljujejo v notranjost gozda.

DUPLJE

So strnjeno vaško naselje v vznožju Udinboršta. Najstarejša ohranjena listina je datirana z dne 23.marca 1246.

Izvor imena Duplje je povezan s številnimi podzemeljskimi jamami, votlinami in duplinami , ki se nahajajo na robu bližnjega Udin boršta . Tudi nemška poimenovanja Dewplach, Duplach, Dupplach vsebujejo slovensko besedo Duplje.

Že Valvasor je v svoji 11.knjigi Slave Vojvodine Kranjske razložil izvor imena :“Nemško krajevno ime Dupplach izvira iz ljudske oznake Duplje. Ljudsko ime prihaja od velike podzemeljske jame v bližini...”

Verjetno je naselje obstajalo že v rimski dobi, čeprav materialnih dokazov zaenkrat še ni. Tod mimo je namreč tekla pomembna rimska prevozniška cesta od Emone (Ljubljana) do Virunuma (Celovec) preko Nakla, mimo Dupelj in Tržiča do gorskega prelaza Ljubelj.

Naključno najden staroslovanski grob s skeletom okoli 30 let stare ženske nam dokazuje, da je življenje brez prekinitve potekalo od rimskega obdobja v srednji vek. Za razvoj naselbine so bili izredno pomembni ugodni pogoji - rodovitna zemlja, prisojna lega, veliko izvirov pitne

vode, bogati gozdovi v zaledju vasi. Po osvojitvi naših dežel v 10.st. so se Nemci - Bavarci posvetili pokritajnjevanju in gospodarjenju. Novo pridobljene pokrajine so podarili raznim plemiškim rodovom in Cerkvi. Zemljiški gospodje so organizirali obdelovanje zemlje,

potrebno delovno silo pa so dobili kar v že obstoječih vaseh. V manjših naseljih so običajno prevzeli oblast vitezi,ki so živeli v podeželskih dvorcih. V 14.stoletju je bila Gorenjska

posejana z gradovi, dvorci, hišami ministerialov in vitezov. Tudi v Dupljah so več stoletij živeli tako imenovani DUPLJANSKI VITEZI. Obstaja prodajna listina iz obdobja med leti 1205 in 1208, s katero prodaja Matilda, mati ministeriala Henrika, mejnega grofa Istrskega, cerkvi v Vetrinjah posestva v Babnem vrtu pod Storžičem. Na tej listini sta med pričami podpisana tudi dupljanska viteza Alberto de Duplach et Frater eius Bertoldus. V kasnejšem obdobju številne druge listine potrjujejo obstoj dupljanskih vitezov, konec 15.st. pa jih v listinah ne

zasledimo več. Nekaj časa so bili oblastniki večine fevdov v okolici Dupelj grofje

Ortenburžani, po njihovem izumrtju leta 1418 pa Celjski grofje, ki so podložnike oprostili tlake. Po letu 1456, ko je bil v Beogradu ubit zadnji Celjan Ulrik, so posestva pripadla

mogočnim Habsburžanom. Kmetje so spet živeli zelo slabo. Habsburžani so povišali davke, spet zahtevali tlako od kmetov, desetino so dajali cerkvi, poleg vsega pa so pričeli vdirati v

naše kraje Turki. Dupljanci so se pred Turki skrivali v kraški jami - Arneževi luknji. Del glavnega vhoda so zazidali in vgradili velika železna vrata. Še danes so vidne zadimljene stene

vhodnih jamskih prostorov. Zaradi verskih razkolov in protestantizma se je v 16.stoletju položaj kmetov močno poslabšal. Takrat je naklanski okoliš pripadal brdskemu gospodstvu.

Lastnik gospodstva je bil znan slovenski protestant Jurij pl.Eghk. Slavna avstrijska cesarica Marija Terezija je v 18.st. s svojimi reformami prinesla v državo več reda pravic. Duplje so postale davčna občina, ki je pripadala gospodstvu Brdo. Jožef II. Je v Dupljah ustanovil novo faro in s tem skrajšal pot do cerkve vernikom.

V času francoske revolucije in francoske oblasti pri nas (Ilirske province 1809 do 1813) so avstrijski in francoski oblastniki nabirali mlade fante in može za vojsko. Vojaška služba je bila zelo dolga - 7, 14 ali celo 21 let !! Mnogi moški so zato bežali v gozd in se s tem izognili vojaški službi. Nekateri so postali rokovnjači in so se preživljali z ropanjem okoliških vasi in

trgovskih karavan.

Dupljanski rokovnjači so se zbirali pod Krivo jelko sredi Udin boršta, o tem pa smo že pisali na začetku tega vodnika.

Vasi Zgornje in Spodnje Duplje sta se v zgodovini razvijali ločeno. Med obema so bila včasih polja, travniki in sadovnjaki, danes pa je ves prostor pozidan.

Malo smešno je bilo, da je cerkev sv. Vida v Spodnjih Dupljah spadala pod Kriško faro, cerkev svetega Mihaela v Zgornjih Dupljah pa pod naklansko faro.

Obe naselji sta se pričeli širiti okoli cerkva in graščine.

Število prebivalcev :

1785 531 p.

1900 745 p.

1981 909 p.

1991 1010 p.

Duplje so v zgodovini doživljale usodo marsikatere slovenske vasi. Vas ni imela posebnega položaja in pomena v širši okolici. Stoletja so se prebivalci preživljali s kmetovanjem in delno z gozdarstvom.

Posebno v Spodnjih Dupljah je bila v preteklih stoletjih močno razvita čevlarska obrt. V domačih delavnicah, ki so bile pri skoraj vseh domačijah, so predvsem v zimskem času izdelovali in popravljali copate in drugo obutev.

V 20. stoletju se je kmečko prebivalstvo pričelo redčiti zaradi razvoja industrije v bližnjih mestih Kranju in Trzinu. S kmetijstvom in živinorejo se danes ukvarja le še petina prebivalcev, čistih kmetov pa je zelo malo. Narašča pa število obrtnikov in podjetnikov.

V Dupljah so živeli nekateri znani Slovenci :

✚ slikar IVAN GOSAR, ki je poslikal več cerkva na slovenskem

✚ FRANJO JEGLIČ - čebelar in sadjar

✚ PETER BOHINJEC - duhovnik in slovenski pisatelj, ki je živel v Dupljah od leta 1911 do 1919 in napisal znano knjigo o rokovnjačih "Pod krivo jelko".

✚ Povzeto po članku >Mojce Zelič : Zgodovinski oris, Dupljanski zbornik, 1996)

Mimo štirirazredne osnovne šole se sprehodimo po Spodnjih Dupljah. Pri kapelici na bližnjem križišču zavijemo na levo in po približno 500 m hoje pridemo do največje dupljanske znamenitosti DUPLJANSKE GRAŠČINE.

DUPLJANSKA GRAŠČINA

Ko so člani družine Mauser iz Ljubljane preko oglasa v časopisu pred dobrimi dvajsetimi leti kupili veliko kmečko hišo v Dupljah, niti najmanj niso pričakovali, da so kupili pravzaprav podeželski dvorec, graščino dupljanskih vitezov.

Pri obnovi močno preoblikovane in stilno neizrazite stavbe, so opazili nenavadne sledi na zidovih, stenah, tleh, oknih in pričeli so načrtno raziskovati zgodovino tega dvorca. Stavba takrat spomeniško ni bila zaščiten, nihče se ni zanimal zanjo in

brez družine Mauser bi nenavadna zgodba graščine utonila v času zgodovine, kot mnoge podobne podeželske stavbe.

Tako pa je akademski slikar Matjaž Mauser s svojim očetom stopil na pravo detektivsko pot. V Dupljskem zborniku (Duplje 1996) lahko preberete natančno zgodovino danes čudovito obnovljenega dvorca, ki je v ponos družini Mauser in hkrati vsem Dupljancem, na tem mestu pa objavljamo samo izveček najpomembnejših dogodkov.

Omenili smo že, da izhaja prva listina, ki omenja Dupljske viteze iz začetka 13.stoletja. Tako lahko sklepamo, da je bilo v vasi takrat živahno življenje, ki se je odvijalo okoli graščine in cerkve svetega Vida. Dupljski vitezi se v listinah pojavijo spet čez dobrih sto let, sredi 14.st. Zanesljivo vemo, da so bile posesti in graščina v začetku 15.st. last Ortenburžanov, po njihovem izumrtju Celjskih grofov in kasneje mogočnih Habsburžanov. Vsi ti gospodje so dajali graščino in posestva v fevd in obdelovanje vitezom in ministerialom.

Leta 1511 je močan potres porušil skoraj vse gradove na Kranjskem. Verjetno so takrat dupljsko graščino na novo pozidali. Zanesljivih podatkov o tem sicer nimamo, kar dobro pa poznamo kasnejše lastnike graščine.

Naj jih le naštejemo : kranjski plemič Mihael Harree, mestni sodnik, Peter Teufenpacher, mestni sodnik, rodbina Crabath v 17.st., naslednjih sto let družina Posarelli.

Iz konca 17.stoletja je tudi edina zanesljiva grafika, ki so jo izdali Valvasorjevi bakrorezci.. Grafika je bila objavljena leta 1679 v Topografiji dežele Kranjske in kasneje v veliki knjigi gradov.

18.stoletje prinese graščini zapletene nasledstvene boje. Graščina je svoj največji vzpon in ugled doživela v času Antona Franca Jožefa Posarellija. Leta 1773 so jo njegovi otroci prodali na dražbi. Takrat je prešla iz plemiških v meščanske roke. V našem vodniku ne bomo naštevali številnih kupcev, ki so v naslednjih desetletjih vsaj za nekaj časa uživali gostoljubje starodavne graščine. Pravzaprav ji niso koristili, ampak so s številnimi prezidavami in spremembami namembnosti prostorov povsem izbrisali njeno podobo. Silovit požar leta 1832 je grajsko poslopje znižal za eno nadstropje in skrajšal za tretjino dolžine.

Če vas zanima podrobnejša zgodovina dupljske graščine, preberite članek Matjaža Mauserja v Dupljskem zborniku ali pa obiščite graščino ob dnevu odprtih vrat (kulturni programi, odprtje slikarskih ali kiparskih razstav itd.). Del stavbe sedanji lastniki uporabljajo za svoje bivalne prostore, drugi del pa je preurejen v galerijske prostore in manjši muzej. Zanimiv je tudi park okoli graščine, ki je žal le majhen del nekdanjega razkošnega grajskega parka.

Dupljska graščina res krasi podobo Spodnjih Dupelj ter je imeniten primer prizadevanja posameznika v razkrivanju zgodovine. Nedaleč od Dupljske graščine stoji VOGVARJEVA HIŠA .

Čez dvesto let stara stanovanjska stavba z gospodarskim poslopjem se je ohranila

skoraj nespremenjena. Danes je last krajevne skupnosti Duplje. Leta 1985 je bila razglašena za kulturno-zgodovinski spomenik. V njej je ETNOGRAFSKI MUZEJ.

Stanovanjski del stavbe je zasnovan kot tipičen skromen kmečki dom druge polovice 18.stoletja. Za vhodnimi vrati je veža, ki povezuje "hišo" na levi in manjšo "kamro" na desni strani. Na koncu veže je črna kuhinja s kuriščem za kmečko peč v hiši. V črni kuhinji so razstavljeni predmeti, ki jih je uporabljala gospodinja pri vsakodnevnih opravilih.

Hiša je prava kmečka izba s krušno pečjo, jedilnim kotom, skrinjo in posteljo, kjer naj bi spala oče in mama . V zibelki je spal zadnji dojenček. Na levi je predalnik, kjer so spravljali perilo in posteljnino. Na stenah visi nekaj lepih nabožnih slik, v kotu nad mizo pa varuje družino "bogkov kot". V hiši je razstavljenih tudi nekaj starih oblačil. Mnoge predmete so ob postavljanju razstave darovali domačini. Čeprav torej notranjost ni povsem avtentična , pa prav zaradi številnih zanimivih predmetov Vogvarjeva hiša plastično prikazuje način življenja v Dupljah pred stoletji.

In to življenje je bilo zelo skromno. Zemlja je sicer bogato obrodila, toda zaradi zapletenega davčnega sistema, ljudem pridelek ni zadostoval. Zato so si na mnogih domačijah pomagali s čevljarso obrtjo. V kamri Vogvarjeve hiše je tako prikazana preprosta čevljarška delavnica, ki pa je tako dobro opremljena, da bi bilo mogoče v njej še danes narediti čevlje ali škornje.

Na desni strani stoji miza za dva pomočnika. Eden je izdeloval moške, drugi pa ženske čevlje. Ob mizi je bil prostor tudi za vajenca.. Ta je stregel vsem čevljarjem. Posebno mesto je zavzemala mojstrova miza.. V muzeju je prikazan postopek izdelave čevlja od polizdelka do končanega čevlja. Vidimo lahko tudi velik čevljarški šivalni stroj.

Skupina domačinov, ki je pod vodstvom Metke in Matjaža Mauserja urejala muzej, je opravila čudovito delo. Hišo, ki je že propadala, so zaščitili, očistili in s pomočjo darovalcev dobro opremili.

Pred Vogvarjevo hišo potekajo številne kulturne prireditve.

Pot nadaljujemo mimo Vogvarjeve hiše po vaški cesti. Za zadnjo kmetijo pridemo na travniško pot. Nadaljujemo proti gozdu. Že slišimo šumenje vode. Kmalu smo na področju nekdanjih grajskih ribnikov. Če zelo natančno opazujemo, še danes lahko v uravnani pokrajini opazimo dve plitvi, danes prazni jezerski kotanji in nizek nasip med njima.

Pred stoletju je bil na tem mestu grajski park, ki sta ga krasili dve zaježitveni jezери. Gospoda se je sprehajala tod z dežnički proti soncu v rokah in občudovala divjo naravo.

Mogoče so se občasno odpravili tudi k vhodu v ARNEŽEVO LUKNJO, ki je izjemen naravni spomenik, pa ga žal turistično povsem zanemarjamo.

ARNEŽEVA LUKNJA

Jamo je poznal že Valvasor in jo je v svoji Slavi Vojvodine Kranjske imenoval "Felsen - Grotte bei Duplach" (1689). Jama je v sodobnem času dobila ime po lastniku tega območja, kmetu Arnežu ali Arnežu iz Spodnjih Dupelj (domače ime). Vhod v jamo je slikovit, izdelan v štirinajst metrov visoki konglomeratni steni na koncu zatrepne dolinice v Voglu. Odprtina je visoka približno 2,5 metra, v širino pa okoli 16 metrov. Iz jamskega vhoda izteka jamski potok, ki ga domačini že stoletja uporabljajo za pitje, živino, pranje in tudi namakanje. Zato je pri vhodu v jamo manjši zbiralnik in nekaj cevi, ki vodijo v vas. Po dvajsetih vhodnih metrih se rov močno zoži. Kar po kolenih se je treba splaziti skozi suh prehod. Kmalu pridemo v prostoren glavni rov. Ob močnejšem nalivu je vhod v jamo nemogoč. Jama je nastala namreč na stiku med karbonatnim konglomeratom in nepropustno podlago. Zato nivo vode v jami hitro naraste ter zalije vhodni del jame. Pot skozi jamo poteka po vodnem rovu (zato obiskovalcem priporočamo visoke škornje in toplo obleko (ki bo šla po izletu v pranje !!). Hodimo ob potoku ali pa celo po njem. Na nekaterih mestih se je mogoče potoku izogniti po suhem obhodnem rovu. Glavni rov se večkrat cepi v več stranskih, zato moramo biti previdni (orientacija !!). Jama je dolga skoraj en kilometer in spada med največje tovrstne jame pri nas.

V Arneževi luknji ni veličastnih dvoran in kapnikov, ki bi jemali dih obiskovalcem. Nekaj manjših dvoranic je skromno okrašenih z majhnimi kapniki, zavesicami in lepo belo zasiganimi stenami. Znane so ponvice za okamenelimi slapovi. Za ljubitelje skrite narave in malo nenavadnih poti pa je tudi to dovolj za lepo doživetje.

Po ogledu Arneževe luknje se vračamo skozi vas. Lahko pa se tudi povzpne na rob Udin boršta in se sprehodimo po prijetni sončni gozdni poti. Pot vodi do Strahinja in nudi lep razgled na zelena Konca.

Na robu Spodnjih Dupelj nas čaka še zadnja znamenitost - cerkev svetega Vida.

CERKEV SVETEGA VIDA

Stara cerkev v Spodnjih Dupljah je nekoč stala na malo vzvišeni legi tik pod Udin borštom. Danes je blizu tistega mesta znamenje s prelepim Kristusom na razpelu. Domačini se ustavijo ob znamenju in postojijo. Stare cerkve že davno ni več. Spadala je pod župnijo v Križah.

Leta 1789 so sezidali novo cerkev. Dupljanski graščak Bernard Pleterski je odstopil zanj zemljišče, ki je zadostovalo za cerkev, pokopališče in župnišče. Za vse to je zahteval le, da se enkrat na leto zanj in za njegove sorodnike bere maša.

Dupljanska cerkev je bila le nekaj let samostojna, leta 1811 so Francozi ukinili dupljansko lokalijo. Cerkev je postala spet samostojna leta 1832, dokončno pa 1876.

Cerkvena ladja je dolga 20 in široka 7,7 metrov. Vhod je narejen skozi zvonik. Notranjost cerkve je zelo preprosta, enoladijska s polkrožno apsidno. Cerkev nima stranskih kapel, zato sta stranska oltarja na mestih, kjer ladja ovalno prehaja v

apsido. Notranjščina cerkve je zelo prijetna, topla in domača. Cerkev ne premore bogatih baročnih poslikav. Tudi ostala oprema cerkve je iz kasnejšega časa. V cerkvi so trije oltarji. Glavni oltar je posvečen sv.Vidu. Izdelal ga je domačin Janez Gosar, podobar in rezbar, leta 1874. Vsebuje baročne in neoklasicistične elemente, kar je značilno za 19.stoletje. Oltar je lesen, mestoma pozlačen in marmoriran. Na mogočnem podnožju stoji oltar, v katerega je vključen tudi tabernakelj, ki zavzema dominantno mesto.

V osrednji oltarni niši stoji kip cerkvenega zavetnika sv.Vida na nebeškem tronu. Odet je v zlata oblačila, nad njim se boči nebo, s katerega se spuščajo angeli. Svetnik drži v roki knjigo. Upodobljen ni v trenutku mučeništva, ampak kot idealni svetniški lik. Oba stranska oltarja sta delo drugega domačina, mizarja in podobarja Štefana Čadeža. Oltar na levi je posvečen Materi božji z Jezusom v naročju. Tu sta še kipa sv.Magdalene in Janeza Kerstnika. Desni oltar je oltar sv.Martina. Poleg njega sta upodobljena tudi znamenita apostola sv.Peter in sv.Pavel.

Prižnica je delo pozlačevalca in podobarja Gotzl iz Kranja, ki izhaja iz Layerjeve šole. Tudi križev pot v cerkvi naj bi bil delo učencev Leopolda Layerja. Gradbeniki in opremljevalci cerkve sv.Vida v Dupljah so se verjetno vsaj delno zgledovali po petdeset let starejši cerkvi sv.Petra v Naklem. Z baročno tradicijo so ustvarili prijeten prostor, ki kar vabi k obisku.

Podatke smo povzeli po članku Matjaža Mauserja Cerkev sv.Vida v Spodnjih Dupljah, ki je bil objavljen v Dupljanskem zborniku. V članku lahko preberete tudi številne podrobnosti, ki bodo zadovoljile tudi zahtevnejše bralce. (str.27 do 35). Pot nas pelje iz vasi na romantična in večkrat zelo samotna KONCA . To so čudoviti dišeči travniki na rahlo zamočvirjeni zemlji. Iz Udinboršta namreč številni izviri, hudourniki in deževnica spirajo netopne delce v vznožje terase. Pozimi domačini naredijo steze za smučarski tek. Po asfaltirani cesti Duplje - Strahinj se sprehajajo mladi in starejši. Številni kolesarji uživajo neokrnjeno naravo.

Sredi travnikov in polj stoji obsežna, do deset metrov dvignjena trikotna terasa, nekdanje sotočje Save in Tržiške Bistrice. Tržiška Bistrica je namreč pred pretočitvijo tekla čez Konca proti Strahinju in Naklem. Terasa ima več imen - Nacovca, Nacovka,. Tu so rodovitna polja, po robu pa raste redko drevje. Hodimo po robu Nacovke in zavijemo čez polje proti Žejam.

Pred vasjo opazimo makadamsko cesto, ki se strmo spušča proti Tržiški Bistrici. Spet smo proč od ljudi, ob šumeči vodi in rahli sunki vetra nas hladijo. Še nekaj sto metrov in pot zaključimo pri Trnovc.

(Hoja : brez ogledovanja znamenitosti je čiste hoje 3 do 4 ure. Vsaka znamenitost pa nam seveda vzame nekaj časa in podari kulturne vrednote. Pot seveda lahko prehodimo naenkrat ali pa po odsekih.

Predlagamo dva kroga :

enega okoli Zgornjih Dupelj, drugega okoli Spodnjih - v tem primeru pustite avtomobil pri gasilskem domu).

LITERATURA :

Enciklopedija Slovenije , 10.zvezek, str.266, Mladinska knjiga,
1996 Krajevni leksikon Slovenije,DZS, Ljubljana, 1995

Dupljanski zbornik, Duplje1996 (več člankov - Zgodovinski oris, krajevne znamenitosti) Pod
krivo jelko,
Povest iz časov rokovnjačev na Kranjskem , Peter Bohinjec, Ljubljana 1923
Janez Vrhovnik, Zgodovina dupljanske fare, 1885

GRADIVO SO PRIPRAVILI UČENCI OŠ NAKLO :Andreja Pavlin, Andreja Zupin, Matjaž Čimžar, Irena Čimžar, Janez Gradišar, Matija Gradišar, Mitja
Lavtar, Jan Lavtar, Gašper Štrakl

Pri nastajanju vodnika je pomagal z nasveti in literaturo IVAN MEGLIČ , ki je ekipo učencev ter mentorico tudi peljal po DUPLJANSKI ROKOVNJAŠKI
POTI.

Gradivo je zbrala , pregledala , uredila in napisala spremno besedilo mentorica turističnega krožka DAŠA ŠTER